

**KONSTFRÄMJANDET VÄSTERBOTTEN
PRESENTERAR**

**THE
WHITE
HOUSE**

**6 MARS - 29 MAJ 2016
VÄSTERBOTTENS MUSEUM**

**Cecilia Germain | Meira Ahmemulic | Sofia Hultin
Conny Karlsson Lundgren | Caroline Seung-Hwa Ljuus**

VEM HAR MAKT ÖVER HISTORIEN?

Konstfrämjandet Västerbotten bjuder in till vernissage.

Du är välkommen till utställningen *The White House* söndagen den 6 mars 2016 på Västerbottens museum.

I din hand håller du i en tidning om konstprojektet *The White House* som undersöker hur museiföremål, arkiv och samlingar bidrar till idén om svenskhet. Med särskild fokus på vithetsnormer tar projektet avstamp i Västerbottens platser, historia och människor.

Vad betyder det egentligen att vara svensk i Västerbottens län? Vem gestaltas och syns i vår gemensamma historia? Vem har berättat? Vem har stått tillbaka? Vilka normer, värderingar och föreställningar återspeglas nu och då?

Inom projektet vill Konstfrämjandet Västerbotten tillsammans med konstnärer, forskare, aktivister och skribenter lyfta fram de bakomliggande mekanismer som format och omformulerat föreställningar om människor. Genom dessa röster problematiseras den lokala och globala historieskrivningen.

I utställningen *The White House* visas nya platsspecifika konstverk som diskuterar och gestaltar undanträngda berättelser – och kroppar – som inte får ta plats i vårt samhälle eller i vårt kulturarv. I allra högsta grad hand-

lar det om delaktighet i historieskapandet och om en kamp om att få syn på sig själv och bli sedd av andra.

Titeln *The White House* refererar till hur kulturinstitutioner i Sverige har formats till vita koloniala hus med den vita västerländska heterosexuella mannen som norm. Idag fyller Konstfrämjandet Västerbotten ett av dessa hus med nya behövda och moraliskt nödvändiga berättelser som speglar samhällets etniska, kulturella och sociala bredd. Genom ett publikt program fördjupas utställningens tematik i mötet med dig som besökare.

Välkommen in att ta del av idéer, möten och reflektioner kring hur vi ska leva tillsammans. Här ringar samtidskonsten in berättelser om vår historia och samtid som gestaltar nya kritiska perspektiv på vad det betyder att vara människa och att omfamnas av möjligheter, tankar och drömmar. Alla har rätt till ett kulturarv.

Camilla Pahlsson
Initiativtagare och projektledare,
The White House
Märit Simonsson
Projektassistent, *The White House*

Konstfrämjandet
Västerbotten

PRESENTATION AV MEDVERKANDE

Jeff Werner, professor i konstvetenskap vid Uppsala universitet. Nikita Rissanen, författare, poet och transaktivist baserad i Umeå. Fanna Ndow Norrby, frilandskribent, antirasistisk aktivist och redaktör för boken *Svart kvinna*. Cecilia Germain, konstnär baserad i Umeå. Mohammad Fazlhashemi, professor i islamisk teologi och filosofi vid Uppsala universitet. Meira Ahmemulic, konstnär baserad i Göteborg. Conny Karlsson Lundgren, konstnär

baserad i Stockholm. Tobias Hübinette, docent i interkulturell pedagogik och lektor i interkulturella studier vid Karlstads universitet samt forskare i kritiska ras- och vithetsstudier vid Uppsala universitet. Caroline Seung-Hwa Ljuus, konstnär baserad i Umeå. Britt-Inger Hedström Lundqvist, etnolog, författare och chefredaktör på tidningarna *Oberoende* och *Dik Manus* i Skellefteå. Sofia Hultin, konstnär baserad i Stockholm. #

FÖRESTÄLLNINGAR OM SKILLNADER PÅ FOLK OCH FOLK

Jeff Werner, professor i konstvetenskap vid Stockholms universitet

Vet du hur man känner igen en ensam norsk råka i en full råkrål?

Nej?

Den reser sig på bakbenen och ropar "Jeg er en hummer!"

På västkusten, där jag växte upp, drog vi ibland detta norgeskämt. Det är alltså inte till utseendet som den norska råkan skiljer sig från de miljoner svenska råkorna i fångsten. Det är genom attityden och språket som den avslöjar sig. Jag tänker att skämtet har en del att säga om dagens diskussioner om främlingsfientlighet, rasism och normer för vem som räknas som svensk. På ytan ser de flesta råkorer ganska lika ut. Några är lite större. Andra lite rödare. Men att skilja på råkorer av olika nationaliteter låter sig inte göras. Så länge de inte pratar.

Idén

att det på utsidan går att se vilken nationalitet människor har växte fram under 1800-talet. Dessförinnan gjordes det visserligen skillnad på folk, men just nationalitet var inte det viktigaste. Väl så viktigt var

skillnaden mellan "fint" folk och fattiga. Mellan dem med blått blod och de som blöder rött. Överklassen såg sig som en del av en europeisk gemenskap, utan nationsgränser.

Med

rasvetenskapernas "upptäckter" som stöd, spreds övertygelsen om att det går att särskilja människor av olika nationaliteter genom att se till bland annat skallens form, färgen på hud, ögon och hår. Från att under 1700-talet ha varit grova indelningar i vita, gula, röda, bruna och svarta folk, blev rasindelningarna i början av 1900-talet absurt finfördelade. Det ansågs vara möjligt att definiera hur en riktig svensk såg ut: vit (förstås), blond och blåögd, reslig och välbyggd. Och vad som skiljer en äkta svensk från en dansk och en norrman.

Det

märkliga är att detta synsätt ännu lever kvar. Att vi tycker oss kunna se vem som är svensk. Detta får till följd att vi ibland, ogenomtänkt, kan fråga personer som vi inte tycker ser svenska ut: var kommer du ifrån – egentligen? Trots att det alltid varit en minoritet av svenskarna som varit blonda och blåögd, och att det finns svenskar med alla hud-

färger, finns föreställningar om ett typiskt svenskt utseende.

Att

lära sig se skillnad på människor beroende på "ras" var något som länge lärdes ut vid konstskolorna. När John Bauer skickades till Lappland 1904 för att göra illustrationer till ett bokverk, antecknade han för sig själv att kindbenen på samer ska avbildas med en markerad skugga. I bilderna har samerna dessutom fått påtagligt mörk hudfärg. Det samma gäller en konstnär som Carl Larsson, som även bidragit till bilden av blonda och blåögd svenskar, i grönskande sommarlandskap och i ljusa inredningar.

Genom

visuell kultur, som Bauers och Larssons bilder, sprids föreställningar om utseenden och nationaliteter. Än viktigare är kanske hur reklam, film och tv lär oss att se skillnad på olika nationaliteter. Vi känner genast igen mexikaner eller ryssar i teveserier. Till och med norrman. Även om de inte bär lusekoftor och viftar med norska flaggor, avslöjas de av sina rosiga kinder och sitt blonda, krusiga hår.

Eller gör de det? #

ATT PASSERA – Nikita Rissanen, författare, poet och transaktivist baserad i Umeå

2013

flyttade jag till Västerbotten, till Umeå. Ungefär tio månader senare påbörjade jag min könsidentitetsutredning. Om en månad, när det här skrivs, kommer jag att ha gått tio månader på östrogen.

Du och jag är i tunneln där det står Lev!

Vi pratar nu.

Om språket inte finns, så finns inte du.

Skillnaden mellan cis och trans, är att cispersoner inte behöver skaffa sig sitt språk, för det finns överallt, bekräftar – en spegel.

Jag har aldrig sett mig själv i den, bara en främling, en köttkostym som jag inte kunde hitta dragkedjan till. Det var uppenbarligen en bra kostym. För människor var flittiga med att missta den för mig. Till slut jag också, som charader. Det blir så när

språkspiegeln omkring säger att allt är som det är ska, för den tar ofta inte hänsyn till hur det ser ut inuti.

Cispersoner identifierar sig med sitt, vid födseln, tilldelade kön. Transpersoner gör inte det, utan kanske det motsatta, andra identifierar sig inte med något kön överhuvudtaget.

Visste du vad en cisperson var?

Orden behövs för att vi ska förstå våra egna djup.

Det fanns alltid perioder när det blev outhärdligt, och jag var tvungen att isolera mig från världen för att smärtan som det innebar att, jag vet inte, låtsas, inte inför främlingar, utan också vänner, familj, blev så stor att den hotade att helt pulverisera mig. Jag önskade mig mod, och förstod inte att det var i rädslan som den gick att hitta. Döden låg närmare.

Hur kunde jag inte synas när jag ändå på något sätt gick runt?

Och alla murar bryts ner långsamt. Antingen leva, eller dö. För på något sätt nådde det ända fram till skelettet.

Lyssnar du? För om ingen berättar hur du ska förstå vad rösten säger så låter den som galenskap.

Oavsett vad man tänker om sjukdomstillstånd, så kändes det bra när jag fick min diagnos. Transsexuell. Som att jag äntligen fick tillgång till språket. Till liv.

Lyftes ut, blev lätt. Jag ömsade bort köttet redan då. Människor kanske tycker det är svårt att förstå, men jag är inte samma person.

Du kanske tycker det är goja. Men lyssna.

Om språket inte finns, så finns inte du.

Skillnaden mellan cis och trans, är att cispersoner inte behöver skaffa sig sitt språk, för det finns överallt, bekräftar, som en spegel. Det säger saker som att: du har en penis, därför är du kille, eller: du har en vagina, därför är du tjej.

Men om du blundar, tänker bort din kropp, är i mörkret, hur vet du vad du är? Låt mig gissa.

Du känner det. #

CECILIA GERMAIN

konstnär baserad i Umeå

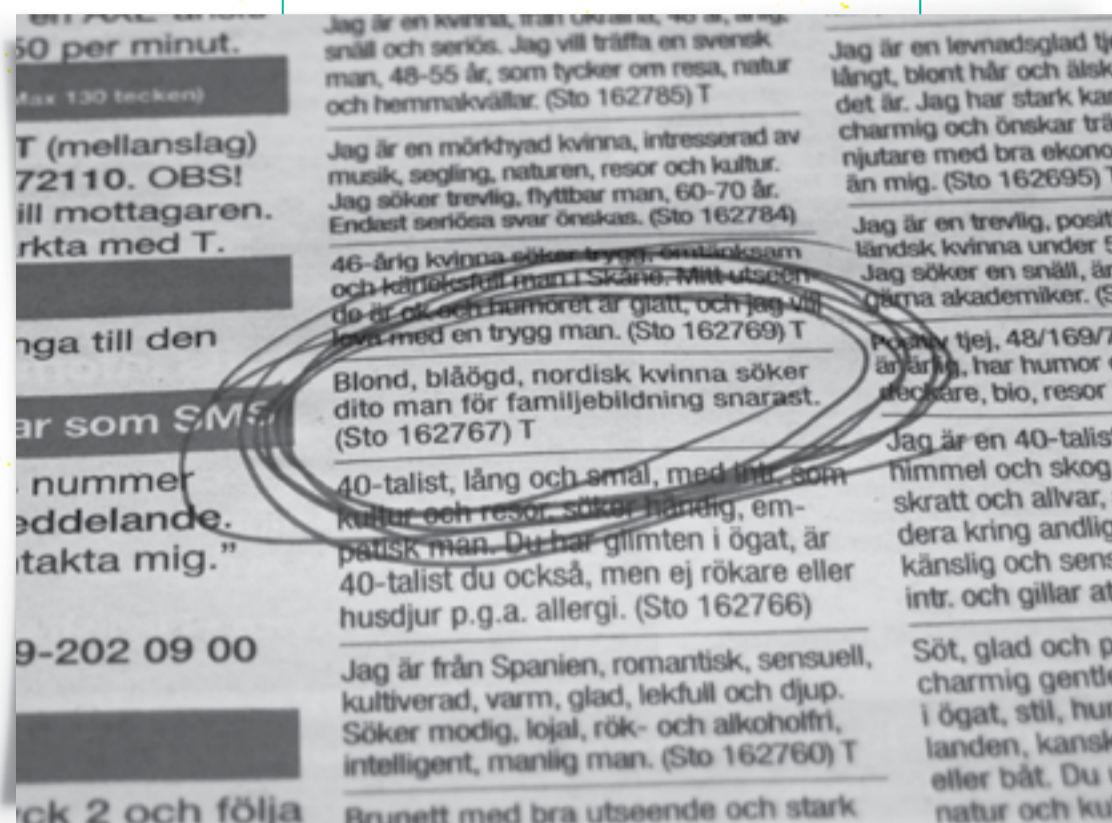
Detalj från installationen "Det dunkle rummet", Massa, 2007, Cecilia Germain.

Du är en av konstnärerna som ska skapa ett nytt konstverk till utställningen The White House. Vad fick dig att söka till konstprojektet?

Jag valde att söka till konstprojektet The White House för att jag har ett stort intresse av alla de frågor som projektet adresserar, både personligen och som konstnär. Frågor som berör bandet mellan historieskrivning och våra samtida attityder, osynlig historia, marginaliserade grupper, normer och normkritik intresserar mig stort. Pågående debatter i mediebruset kring frågor om till exempel nationell identitet, global/nationell ekonomi och invandring tenderar att bli både ensidiga och polariserade, så jag ser det som väldigt angeläget att föra fram fler perspektiv här och nu. Att prata kring dessa frågor med utgångspunkt i kulturarvet tror jag kommer att ge en viss tyngd till det färdiga arbetet. Projektet är både välformulerat och genomtänkt så det var självklart för mig att söka med förhoppning om att delta och jag hoppas att fler etablerade kulturinstitutioner runt om i Sverige följer Konstfrämjandet Västerbottens och Västerbottens museums exempel och vågar ta liknande initiativ, vågar engagera sig och ta ställning i viktiga frågor.

Under projektets gång har du fått gå in i Västerbottens museums samlingar och arkiv och titta på de föremål och dokument som finns där. Utifrån ditt uppdrag i projektet, att lyfta fram ohörda berättelser i vårt lokala kulturarv, vad saknades tyckte du?

Jag tänker nog inte direkt så, att något saknades utan mer att en del säkert finns där men det är liksom dolt och oformulerat. Det är så uppenbart att arkiven också speglar tidsandan och att det som prioriterats tidigare inte är sånt som vi i första hand skulle samlas in idag. Det är absolut så att spår från hbtq-personer, rasifierade, personer

med funktionsnedsättning och andra marginaliserade grupper är svåra att hitta. Detta är något att verkligen tänka till kring, då de många olika arkiven är med och skapar bilden av en dåtid som ligger till grund för föreställningen om nutiden, vad vi idag anser vara normalt och "naturligt".

Alla har rätt att vara med i vår historia men alla finns inte med. Vilka utmaningar har du mött i den konstnärliga processen vad gäller föreställningar om svenskhet och normer?

Jag planerar i nuläget ett verk som kan komma att inbegripa flera deltagare. Det som direkt blir uppenbart för mig, utifrån en sådan fråga, är vad som står på spel. En individ som står utanför normen är och förblir ofta begränsad i vilka friheter den kan ta sig, just för att andra saker står på spel för honom än för norm-individen. Så när jag får den frågan här idag, är det just det jag först kommer att tänka på; hur opererar de föreställningar vi har

"Jag var flygvärdinna och försökte lugna en passagerare som var upprörd över att spritminiatyren var av annat märke än den i broschyren.
— Jävla n****! skriker han slutligen. Vid avstigning:
— Förlåt, det bara kom från hjärtat."

omkring oss, hur präglas och justeras våra liv av myter och stereotypiseringar? Föreställningen om svenskheten blir ju till genom upprepade berättelser om svenskheten och om flera grupper är ohörda så blir bilden missvisande.

Hur arbetar du med maktperspektiv i din konst?

Jag har arbetat med det på en rad olika sätt. Den enklaste formen har varit att lyfta fram dold historia, att genom konsten berätta om en bortglömd grupp människor och händelser som inte tidigare fått ta plats fullt ut i det kollektiva medvetandet. Jag tar mig makten att välja vilken del av historien som ska få en chans att leva vidare, såsom en mängd personer före mig har tagit sig just rätten att göra ett mer eller mindre subjektivt urval åt kollektivet helt enkelt. Jag har också i flera verk valt att undersöka blickens och tittandets makt i och med att vi lever i en visuell värld där alla omedelbart sorteras utifrån den kropp de ses bära. Jag arbetar ofta med fiktioner och har där prövat att omvända maktordningar för att det skall bli tydligare vilka gränser som kränks.

En av grunderna i projektet handlar om att lyfta fram kampen för rättvisa och allas rättigheter till att synas i historieskrivning då och nu. Hur tycker du att samtidskonsten kan bidra till och stärka samhällsförändring?

Jag hoppas att vi genom konsten som ett slags form av kommunikation kan nå ut till bredare grupper och beröra och kanske inspirera till att förändra sina förhållningsätt.

I min värld har samtidskonsten en stor potential att lyfta samtidsfrågor bortom partipolitik, mediebrus och det gängse hårdnade debattklimatet. Konsten kan ta engagerade grepp runt viktiga frågor utan att bli för predikande. Genom att lyfta fram de marginaliserade, analysera hur normer fungerar, avkoda maktstrukturer, skapa nya visioner och kanske presentera en annan verklighet så hoppas jag att konsten kan vara med och skapa samhällsförändring. #

ATT FRÄMMANDEGÖRA ANDRA

Mohammad Fazlhashemi, professor i islamisk teologi och filosofi vid Uppsala universitet

Det finns en föreställning att det egna kulturarvet är någonting unikt som har utvecklats i ett föreställt enhetssamhälle utan några influenser från andra kulturer och idétraditioner. Detta leder i slutändan till att allt som av någon anledning klassas som främmande skall rensas bort och uteslutas. Den islam- och muslimfientliga världsbilden vilar till stor del på en sådan uppfattning. Det är ett vi-och-dom-tänkande som utgår från uppfattningen att muslimer per definition stämplas som främlingar.

Islamofobi är ett samlingsbegrepp för en intolerant syn på islam och muslimer som ligger i linje med rasism, antisemitism och främlingsfientlighet. Det är en idétradition med långa anor i Europas idéhistoria. Redan på 800-talet förekom demoniserande och avhumaniserande framställningar av muslimer. På 1100-talet förekom framställningar av muslimer som hundar i kyrkokonst, fresker och illustrerade krönikor. Påven Innocent III legitimerade korståget på 1210-talet som en strid mot antikrist; bestar, djävlar och demoner.

Främmandegörande av muslimer fortsatte under upplysningens era. De beskrevs som irrationella och primitiva barbarer som drevs av ödestro och världsfrånvärd mysticism. Dessa föreställningar

användes för att legitimera koloniseringen av muslimska länder. Koloniserarna sa sig vilja bedriva en civilisatorisk mission. De skulle förädla deras kulturer med upplysning och modern teknologi.

Många av de förmoderna föreställningarna återkommer i de samtida karaktäriseringarna av muslimer. Dit hör den nedsättande synen på muslimer som den främmande och de mindervärdiga främlingarna. De beskrivs som en total väsensskild grupp som om de härstammade från en säregen människoart, Homo Islamicus. Detta gör att denna grupp, då det inte finns något utrymme för individer, framstår som fullständigt annorlunda med besynnerliga religiösa och kulturella föreställningar.

Till detta hör också framställningen av islam som ett enhetligt system utan inre utveckling, mångfald, dialog och spänningar. Muslimer reduceras till ett monolitiskt kollektiv, en grupp som agerar samfällt i alla sammanhang. Deras kulturer, civilisationer och livsstilar beskrivs som sta-

"— Jag såg dig på stan igår med en ljus äldre kvinna.
— Jaha, det var min mamma.
— Men hur kan hon vara så ljus och du så mörk? Är du adopterad?
— Nej, det är min biologiska mamma.
— Mmm, men konstigt...
— Så är det. Vad gjorde du på dina biologiektioner?"

tiska, otidsenliga och outvecklade. Till detta hör också bilden av islam och muslimer som ett socialt, politiskt, religiöst, kulturellt och civilisatoriskt hot som bara för med sig fundamentalism, terrorism och religionskrig.

Det finns andra teman från tidigare epoker som återkommer i dagens debatt. De framställs som djur i vitt skilda sammanhang som exempelvis inom konsten och på sociala medier. Hundtemat har med jämna mellanrum återkommit i den svenska offentliga debatten. Dit hör exempelvis begrepp som hundturk och rondellhundar.

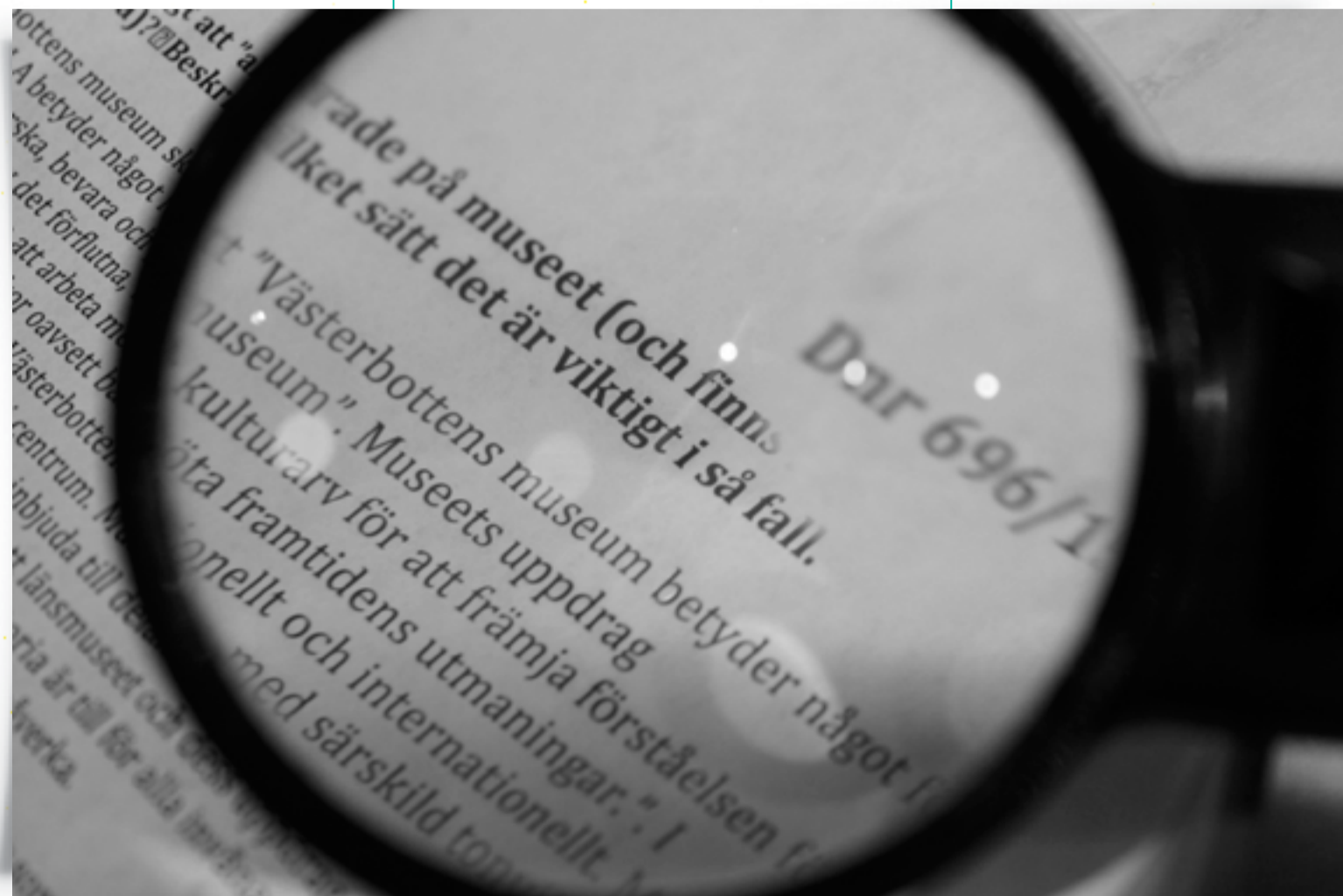
Den hatfyllda och fientliga retoriken åtföljs av muslimfientliga praktiker som diskriminering, social segregation, politisk marginalisering och våldshandlingar såsom verbalt hot, misshandel, skolmassakrer, bränder på flyktingboenden etc. Dessa praktiker drabbar människor på grund av att de är muslimer.

Det är viktigt att påpeka att religionskritik, en historisk och källkritisk granskning av islams urkunder, eller kritik mot våldsbejakande barbariska sekter som IS, vars offer till största delen består av muslimer, inte klassas som islamofobi. Ett exempel på sådan kritik framkommer i det öppna brevet Letter to Baghdadi som riktas till IS:s ledare och som undertecknats av 126 högt uppsatta muslimska religiösa auktoriteter. #

MEIRA AHMEMULIC

konstnär baserad i Göteborg

En detalj från verket "Guldkörn", 2016, Meira Ahmemulic.

Du är en av konstnärerna som ska skapa ett nytt konstverk till utställningen The White House. Vad fick dig att söka till konstprojektet?

Nyfikenhet. Att se hur långt museet är villigt att gå. Jag är intresserad av hur en process där museet bjuder in till en kritisk blick på den egna verksamheten kan se ut och vad som kan komma ur det.

Under projektets gång har du fått gå in i Västerbottens museums samlingar och arkiv och titta på de föremål och dokument som finns där. Utifrån ditt uppdrag i projektet, att lyfta fram ohörda berättelser i vårt lokala kulturarv, vad saknades tyckte du?

Mycket. Det visade sig under vår rundvandring inte bara att arkiven till största delen var "vita" utan även att medvetenhet om deras begränsningar till stor del saknades bland dem som arbetar med samlingarna.

Alla har rätt att vara med i vår historia men alla finns inte med. Vilka utmaningar har du mött i den konstnärliga processen vad gäller föreställningar om svenskhet och normer?

"— Jag har aldrig legat med en svart kvinna men jag har alltid varit sugen på att testa. — Vad menar du? — Jag vet inte hur jag ska formulera mig för att det ska låta bra... — Det kan inte låta bra. Menar du att du ser mig som ett experiment som du vill "testa"? — Inte som ett experiment, men det skulle vara nice att testa. Skulle vara bra om du vill uppfylla min önskan."

Ett urval av inlägg från boken *Svart kvinna* som behandlar vardagsrasism. Redaktör Fanna Ndow Norrby.

CONNY KARLSSON LUNDGREN

konstnär baserad i Stockholm

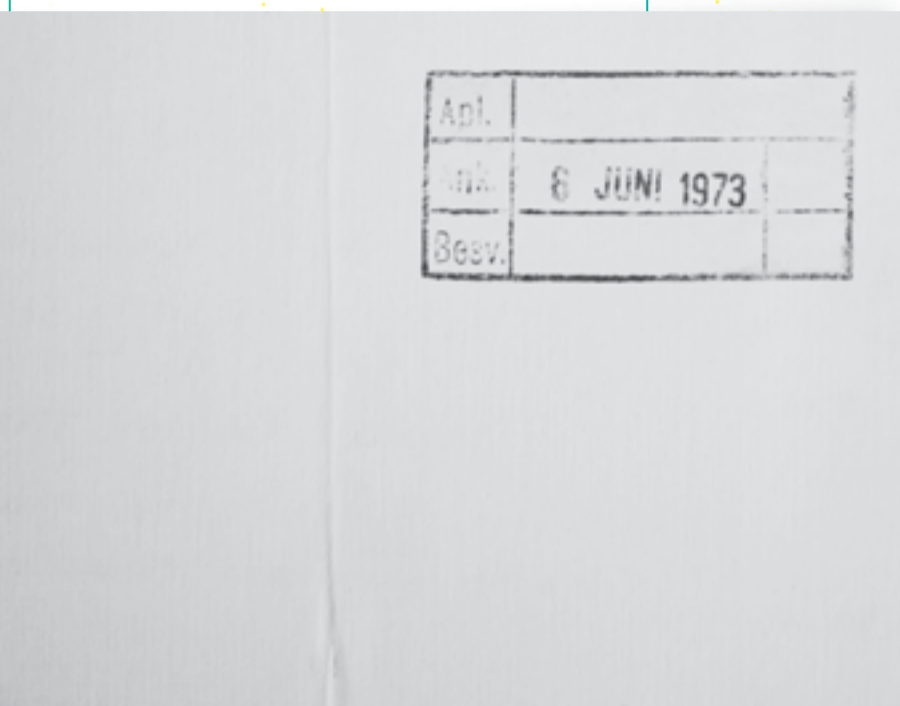
Resourcematerial (kollage) baserat på korrespondens från RFSL Umeå/ Folkförsearkivet i Västerbotten, 2016, Conny Karlsson Lundgren.

Du är en av konstnärerna som ska skapa ett nytt konstverk till utställningen The White House. Vad fick dig att söka till konstprojektet?

I tidigare arbeten har jag närmat mig den svenska självbilden, med rötter som kan spåras till bl a hembygdsrörelsen och Nationalromantiken, och hur dessa nyaktualiseras i en samtida debatt med nationalistiska förtecken. Där blir de regionala läns-museerna intressanta som platser där en större normativ historisk berättelse skapas och den svenska självbilden formas utifrån samlingarna. Västerbottens museum har som flera andra museer bidragit till en rätt osympatisk historieskrivning. Hos mig själv har jag upplevt ett kunskapsglapp när det gäller osynliggörande av de nationella minoritetsfolken som en konsekvens av svenska postkoloniala förhållanden. Jag intresserar mig också för den svenska arbetarberättelsen, som är stark i Västerbotten, och hur den till stor del domineras av maskulinitet. Med utgångspunkt i vithetsnorm och femmefobi har jag också börjat titta på motsättningar mellan marxistiska och feministiska formationer i 70-talets mer vänsterorienterade hbtq-grupper.

Under projektets gång har du fått gå in i Västerbottens museums samlingar och arkiv och titta på de föremål och dokument som finns där. Utifrån ditt uppdrag i projektet, att lyfta fram ohörda berättelser i vårt lokala kulturarv, vad saknades tyckte du?

Ett arkiv bygger på ett högst medvetet urval kopplat till klass, privilegier, genus och etnicitet där föremål och dokument formar särskilda värden. Arkivet speglar ett samhälle med rådande värderingar som snarare handlar om kontroll än om information och kan ses som en samling av historiska rester som skapar ett begär efter det som inte finns där. Då enbart en mindre del av museets samlingar och arkiv är sökbara på ett tillfredställande sätt ger det en lätt ogenomtränglig bild av dess hisnande omfång. Det känns rätt förmätet att svara på om någonting konkret saknas eftersom mitt insamlingsarbete har varit tidsbegränsat. I

processen försöker jag nu få ta del av sekretessbelagda brev kopplat till den lokala hbtq-rörelsen på 70-talet. Symptomatiskt nog intresserar jag mig för den här brevkorrespondensen som inte är en del av museets officiella samling utan förvaltas av dess granne, Folkförsearkivet i Västerbotten.

Alla har rätt att vara med i vår historia men alla finns inte med. Vilka utmaningar har du mött i den konstnärliga processen vad gäller föreställningar om svenskhet och normer?

Jag har undersökt en av Västerbottens museums tidiga intendenters samröre med den nationalsocialistiska rörelsen. Jag har dock känt att den här berättelsen kanske inte behövs berättas just nu? Att lyfta andra ohörda, rentav tystade berättelser känns mer angeläget än någonsin och jag känner en stark frustration över det politiska läge vi befinner oss i. Jag har inte kommit tillräckligt långt i min process för att på ett tillfredställande sätt redogöra för mina utmaningar men de finns där, både i mina egna fördomar och i mitt möte med andras. De kommer med all säkerhet visa sig i ett senare skede.

"— Oj, vad konstigt, jag tänkte inte på att du skulle vara brun på hela kroppen!"

Ett urval av inlägg från boken *Svart kvinna* som behandlar vardagsrasism. Redaktör Fanna Ndow Norrby.

Hur arbetar du med makt-perspektiv i din konst?

I konsten finns en frihet att kunna arbeta respektlöst med material, omtolkningar och förskjutningar. Då blir det viktigt att i dialog med den tänkta betraktaren signalera att det inte är en "sanning" som presenteras, utan en av många olika tolkningar. I flera av mina verk har jag gjort omtolkningar av förgängligt material, queera ögonblick och privata samlingar i samarbete med personer som verkar aktivistiskt inom olika områden och som genom

sina blotta existenser ofrivilligt blivit politiskt stämpade. Tillsammans har vi utforskat olika perspektiv på identitet och dess sociala överenskommelser och funktioner. Som konstnär har jag privilegier till att kontrollera den slutliga "bilden" och därför finns i mina samarbeten en ständig diskussion kring makt. Ett aktivt val är att aldrig påstå att jag talar för någon, utan med någon.

En av grunderna i projektet handlar om att lyfta fram kampen för rättvisa och allas rättigheter till att synas i historieskrivning då och nu. Hur tycker du att samtidskonsten kan bidra till och stärka samhällsförändring?

Ett politiskt uppvaknande, formering och motstånd har ofta sitt ursprung i ett delande av berättelser, där erfarenheter jämförs och strukturer avslöjas. Då varje individ är unik men ändå delar erfarenheter med andra så måste det vara kopplat till övergripande tillstånd. Styrkan i att vara en av flera röster inom konstens starka berättartartradition skapar perspektiv. Samtidigt finns det en fara i att tilldela konsten ett syfte och låta den bli ett verktyg. Jag har förstått att det nu finns liknande projekt som *The White House* på institutioner i Sverige. Det finns behov att demokratisera samlingarna med hjälp av andra ögon, röster och kroppar. Mitt arbete utmanar de stora normativa historiska berättelserna i ett sökande efter spår av berättelser, minnen, mellanrum och gester. Där kan den till synes obetydliga rörelsen, en knuten näve eller en slapp handled, få politisk resonans. #

DE SVENSKA DEBATTERNA OM OLIKA BILDSTEREOTYPER

Tobias Hübinette, docent i interkulturell pedagogik och lektor i interkulturella studier vid Karlstads universitet samt forskare i kritiska ras- och vithetsstudier vid Uppsala universitet

Under kolonialtiden spelade bildframställningar av koloniernas invånare en avgörande roll för att skapa och sprida stereotyper om "vildarna" och "infödingarna" till en europeisk publik. Dessa bilder användes till exempel på förpackningar och i reklam och annonser och fick därmed en massspridning. Än idag florerar en uppsjö av bildframställningar av olika folkgrupper vilka idag lever som minoriteter i västvärlden inklusive i Sverige. Frågan är hur vi ska förhålla oss till detta koloniala bildarkiv som fortfarande finns mitt ibland oss?

Under de senaste åren har den frågan kommit att stötas och blötas även i Sverige. Vi har bland annat genomlevt debatter om den dåvarande logon till Fazers godisprodukt "kinapuffar", om Makode Lindes blackface-konst, om Stina Wirséns barnbokskarakaktär *Lilla hjärtat*, om Hergés seriealbum *Tintin i Kongo* samt om SVTs program *Kalle Anka och hans vänner önskar god jul* för att bara nämna några exempel ur högen.

Minoritetssvenskar menar att förekomsten av koloniala stereotyper i dagens Sverige både gör ont och är förnedrande för dem. Försvaret av stereotyperna, däremot, domineras av majoritetssvenskar som hävdar att de inte kan se att de

är problematiska. Flera opinionsundersökningar har visat att uppemot 90 procent av de som svarat försvarar förekomsten av dessa stereotyper.

Men varför vill då så många majoritetssvenskar försvara och bevara olika former av koloniala stereotyper? Vad är det som egentligen står på spel, och vad är det som upplevs vara under attack när minoritetssvenskar kritiserar olika bildstereotyper?

Min analys, efter att ha studerat dessa debatter under de senaste åren, är att försvaret av de olika bildstereotyperna egentligen handlar om ett försvar av en självbild som säger att Sverige är ett antirasistiskt land som inte hade med kolonialismen att göra. Detta går tillbaka till 1960- och 70-talen när Sverige stöttade den anticoloniala rörelsen i Tredje världen. Minoritetssvenskars kritik av koloniala bildframställningar handlar heller inte bara om bilderna i sig. Enligt mig handlar det också om att många minoritetssvenskar

”— Fan vad coolt!

— Vad fan gör du?!

— Men jag älskar sådant här hår, jag var bara tvungen!

— Vad får dig att tro att du kan gå fram och ta på folk som djur i bur? Killens vänner gapflabbar och mina killkompisar tycker att jag överdriver. — Sådant kan du väl bjuda på när du har så coolt hår?”

idag gör anspråk på att få inkluderas i svenskheten. Särskilt alla de minoritetssvenskar som är uppvuxna i Sverige, såsom den så kallade andra generationen och de adopterade, upplever ofta att bildstereotyperna helt enkelt försvårar för dem att bli betraktade och behandlade som svenskar. I stället kopplas de samman med gamla koloniala föreställningar som bottnar i det klassiska rastänkandet.

Jag menar därför att de som kritiserar dessa bildstereotyper inte bör döma försvararna som rasister alltför snabbt och försvararna bör heller inte kalla kritikerna för censurivrare. Istället tror jag att det är mer konstruktivt att förstå majoritetssvenskarnas försvar av de olika bildstereotyperna som ett försvar av en Sverigebild som säger att Sverige är ett antirasistiskt land. Minoritetssvenskarnas kritik handlar också om ett försök att göra anspråk på att få räknas som svenskar. Denna analys av de senaste årens polariserade debatter om bildframställningar av olika minoriteter gör det lättare att förstå varför så många majoritetssvenskar klamrar sig fast vid dessa stereotyper. Analysen gör det också lättare att förstå den frustration som många minoritetssvenskar uttrycker när de försöker få majoritetssvenskar att förstå att samma stereotyper som de försvarar sårar dem och just uppskjuter deras möjlighet att betraktas som svenskar fullt ut. #

CAROLINE SEUNG- HWA LJUUS

konstnär baserad i Umeå

Du är en av konstnärerna som ska skapa ett nytt konstverk till utställningen The White House. Vad fick dig att söka till konstprojektet?

Jag önskar att ett projekt som *The White House* inte skulle behövas. Att den här världen inte var full av diskriminering kopplat till etnicitet, kön, religion och sexuell läggning med mera. Jag tänker på dikten av Berthold Brecht som poeten och dramatikern Athena Farrokhad inledde sitt sommarprogram i PI med: "Vad är det här för tid, när ett samtal om träd nästan är brottsligt eftersom det innebär tystnad om så mycket grymhet." Jag hade också mycket hellre gjort ett konstverk om träd eller bara skrivit dikter om katter. Det gör jag också ibland på ren trots eftersom jag vill vara fri. Det är en flykt in i skönhet och humor. Samtidigt ser jag så mycket runtomkring mig som gör mig både rädd och arg. Det känns som jag krymper i samma takt som rasistiska strukturer växer. Jag måste hela tiden påminna mig själv om att jag inte är maktlös. Jag är konstnär. Jag kan skriva. Jag tänker inte bara blunda i tystnad. Därför sökte jag till *The White House*.

Under projektets gång har du fått gå in i Västerbottens museums samlingar och arkiv och titta på de föremål och dokument som finns där. Utifrån ditt uppdrag i projektet, att lyfta fram ohörda berättelser i vårt lokala kulturarv, vad saknades tyckte du?

Jag saknar berättelser om internationell adoption utifrån de adopterades perspektiv. Det saknade jag också under min uppväxt. Det som fanns att läsa om adoption var skrivet av föräldrar till adopterade. I Västerbottens museums pappersarkiv har jag läst många transkriberade intervjuer ur ett familjeperspektiv som gjordes i länet på 90-talet. Jag hittade berättelser om fosterbarn men då handlade det om människor födda i Sverige och egentligen inte om adoption. Mitt projekt kommer fylla i arkiven med adopterades egna berättelser kring sin adoption.

Alla har rätt att vara med i vår historia men alla finns inte med. Vilka utmaningar har du mött i den konstnärliga

processen vad gäller föreställningar om svenskhet och normer?

Jag tycker att den stora utmaningen har varit att arbeta med ett ämne som ligger mig nära eftersom jag själv är adopterad och i mitt konstverk till *The White House* arbetar jag bland annat med att intervjua adopterade födda i Sydkorea. Jag vill undersöka hur det är att som icke-vit fostras in i vithetsnormen. Hur en förväntas smälta in när en egentligen sticker ut. Av de jag intervjuar har nästan alla någon gång fått uppmaningen: "Åk hem!" Paradoxalt nog uttryts ofta orden när en faktiskt är på väg hem, kanske från skolan eller jobbet. De två orden vittnar om att svenskhet är något villkorligt som kan bestämmas av de som anser sig vara äkta svenskar. Varje gång min svenska identitet ignoreras, ifrågasätts eller förnekas känns det som en liten bit av mig förstörs, därför att det betyder att det inte är självklart att jag får vara här. Att mitt hem inte är mitt hem.

”Jobbade i en H&M-butik. En dam gick fram till min chef och sa: — Ni kan väl för fan inte anställa n***er här? Inte vill jag köpa kläder som hon har gått runt och tagit i!”

Hur arbetar du med makt-perspektiv i din konst?

Jag har mest arbetat med de maktstrukturer som är förenade med klass, kön och etnicitet. Maktanalys är så väldigt komplext. Jag tror till exempel att en vuxen man kan känna sig underlägsen en tonårstjej men i verkliga världen är han överordnad.

Jag tycker att det är intressant när kopplingen mellan identitet, makt och privilegier inte är självklar. Den brytpunkten vill jag undersöka och gestalta. Just nu skriver jag en berättelse om en kvinna som i stort sett saknar social status. Hon äger inte mycket men hon äger sin

kropp, sin feminina kraft, hon vet att det är makt och hon brukar den till max för att få det hon vill ha och hon ber inte om ursäkt. Jag tänker att mitt konstprojekt till *The White House* också på ett sätt handlar att ta plats, synas och höras på sina egna villkor.

En av grunderna i projektet handlar om att lyfta fram kampen för rättvisa och allas rättigheter till att synas i historieskrivning då och nu. Hur tycker du att samtidskonsten kan bidra till och stärka samhällsförändring?

Konst liksom alla akter kan bidra till samhällsförändring men det handlar mycket om timing. Rosa Parks var inte den första svarta personen som utövade civil olydnad men hennes protest mot att ge upp sin plats på bussen för en vit passagerare 1955 blev den mest betydelsefulla då tiden var mogen för förändring. Detsamma gäller konst och kultur. Konstverk kan förändra. Kanske inte alltid hela samhället men absolut dess individer. Jag är ett fan av den ryska feministiska punkgruppen Pussy Riot. De vågade rikta kritik mot en av världens mäktigaste män, Vladimir Putin. Att göra motstånd mot makten har ofta ett högt pris. Pussy Riot blev slagna och fängslade. Jag lever fortfarande i ett land där jag inte tvingas vara så modig. Det är jag mycket tacksam för. Jag tänker på hur författare och konstnärer tvingas fly från sina länder i den här världen. Det tyder på vilken enormt kraftfull inverkan bilder, akter och språk har på människor, på samhället. Både på ont och på gott. #

RESANDEFOLKET – DET HEMLIGA FOLKET

Britt-Inger Hedström Lundqvist, etnolog, författare och chefredaktör på tidningarna Oberoende och Dik Manuschi i Skellefteå

Resandefolket är ett kringvandrande folk med en egen kultur, ett eget språk och en stark berättartradition. Även om forskning pågår om resandefolkets historia så finns det fortfarande stora luckor och många olika teorier. Det går dock att fastställa att folkgruppen har funnits i Sverige minst sedan 1500-talet och sägs ha sitt ursprung i Punjab i Indien.

Det finns fortfarande en stark mytbildning kring resandefolket som i vissa fall lett till en exotifiering. Genom Sveriges historia har det gjorts rejäla ansatser att utrota dem som folkgrupp. De har blivit utsatta för antiziganism, det vill säga den särskilda rasism som riktas mot resande och romer, från både samhälle och stat. Bland annat blev de utsatta för nedlåtande benämningar såsom "tattare" samt för steriliseringar, lobotomering, omhändertagande av barn och registrering. För ca 75 år sedan gjordes så kallade "tatarinventeringar" för att kontrollera och samtidigt underlätta hanteringen av resandefolket, inte minst för att Hitler skulle veta vilka han skulle skicka till koncentrationslägren. Det organiserades också ett omfattande angiverisystem som såg till att alla

resande blev antecknade i särskilda register som idag är offentliga. Detta innebär att alla har tillgång till registren men också att privat information och känsligt material tillgängliggörs och sprids.

I boken *Dinglarens väg – Vorsnos drom*, där resandefolkets livsberättelser står i centrum, beskriver Gini Mohlin sina känslor när hon fick tillgång till dessa register och de frågor som registren väcker hos henne. "Som om det inte vore nog så är en av mina föräldrar i livet", säger Gini. Hon fortsätter: "Och den föräldern har båda sina föräldrar i registret. Med nämnda barn. Hur tacklar man det? Åker man hem och berättar? Försöker man glömma vad man sett? Vem kan ge ett svar?"

Den behandling och det kollektiva övergrepp som resandefolket har fått utstå genom åren har skapat en misstänksamhet mot

"Klasskamrat 1:

– Haha, du har så stor rumpa!

Lärare:

– Sluta retas! Hon kommer från en annan kontinent. Det är därför hon nästan ser ut som en apa.

Klasskamrat 2:

– Men, hon ser inte ut som en apa?

Lärare:

– Har du känt på hennes hår någon gång? Det är bara människor från Afrika som har sådant hår."

samhället som påverkar dem än idag. Det finns fortfarande en stark strukturell antiziganism i samhället som påverkar resandefolket – ett minoritetsfolk i Sverige. Linda Lundqvist berättar i boken om hur vardagens antiziganism kan se ut och den skam hon kände när hon växte upp. "Du ska nog inte umgås med såna där" hade min klasskompis föräldrar sagt till henne om mig", säger Linda och berättar vidare: "Hon undrade vad de hade menat med det, och frågade mig. Den kvällen var jag tyst vid middagsbordet. Jag tittade på mormor, morfar, mamma, och mina två bröder, och höll käften. Hur skulle jag kunna berätta för dem att vi hade fått underkänt, utan att ha gjort något fel? Hur skulle jag kunna berätta för morfar att hårt arbete inte hade hjälpt mot människors hat och fördomar?"

Resandefolket

blev ett gömt, glömt och skingrat folk. Det finns många frågor hos dem idag men inga givna svar. Identitet är viktig för dem men när det inte är tillåtet att vara den en är så skapar det en otrygghet och identitetslöshet. Många resande söker idag sina rötter i släktforskning – de är ett stolt folk som vill stärka sin kulturella identitet. Jag har fått frågan om jag visste varför så många resande engagerar sig för EU-migranter. Svaret är att vi känner igen oss. Vi känner igen vår historia. #

SOFIA HULTIN

konstnär baserad i Stockholm

Du är en av konstnärerna som ska skapa ett nytt konstverk till utställningen The White House. Vad fick dig att söka till konstprojektet?

Jag är intresserad av hur vi konstruerar kulturarv och vilka konsekvenser det får för samhället, vår syn på oss själva och vår historia när vi väljer att inkludera vissa saker och berättelser i kulturarvet och exkludera andra. Genom att titta på vad som finns samlat och utställt på våra museer kan normer och föreställningar om t ex "svenskhet" och kulturarv blottläggas.

Under projektets gång har du fått gå in i Västerbottens museums samlingar och arkiv och titta på de föremål och dokument som finns där. Utifrån ditt uppdrag i projektet, att lyfta fram ohörda berättelser i vårt lokala kulturarv, vad saknades tyckte du?

Precis som i de flesta arkiv så saknade jag just de berättelser som av olika anledningar inte finns där. Jag tycker att det känns spännande men samtidigt sorgligt att tänka på all den historia som inte sparats eftersom museipersonal, donatorer och andra inblandade i insamlingsprocessen kanske kände skam, att något inte passade in eller att det inte ansågs relevant för samlingarna. Jag tänker att de historier som skaver, som är mötgelsefulla eller sticker ut för mycket är just de som kanske säger mest om ett samhälles

och människors komplexitet. Ett exempel är historia rörande homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner (hbtqi).

Alla har rätt att vara med i vår historia men alla finns inte med. Vilka utmaningar har du mött i den konstnärliga processen vad gäller föreställningar om svenskhet och normer?

Just det faktum att de historier som jag är intresserad av inte finns representerade i arkiven är såklart den största utmaningen. Även om det finns representation av till exempel hbtqi-personer så är de svåra att hitta eftersom de inte har gjorts sökbara på det sättet. Att det dessutom i vissa fall finns ett motstånd i att lyfta upp hbtqi-frågor på grund av homo- och transfobi är självklart också en utmaning.

Hur arbetar du med maktperspektiv i din konst?

"– Var kommer du ifrån?

– Sverige.

– Men du fattar, jag menar på

riktigt. Ursprungligen liksom.

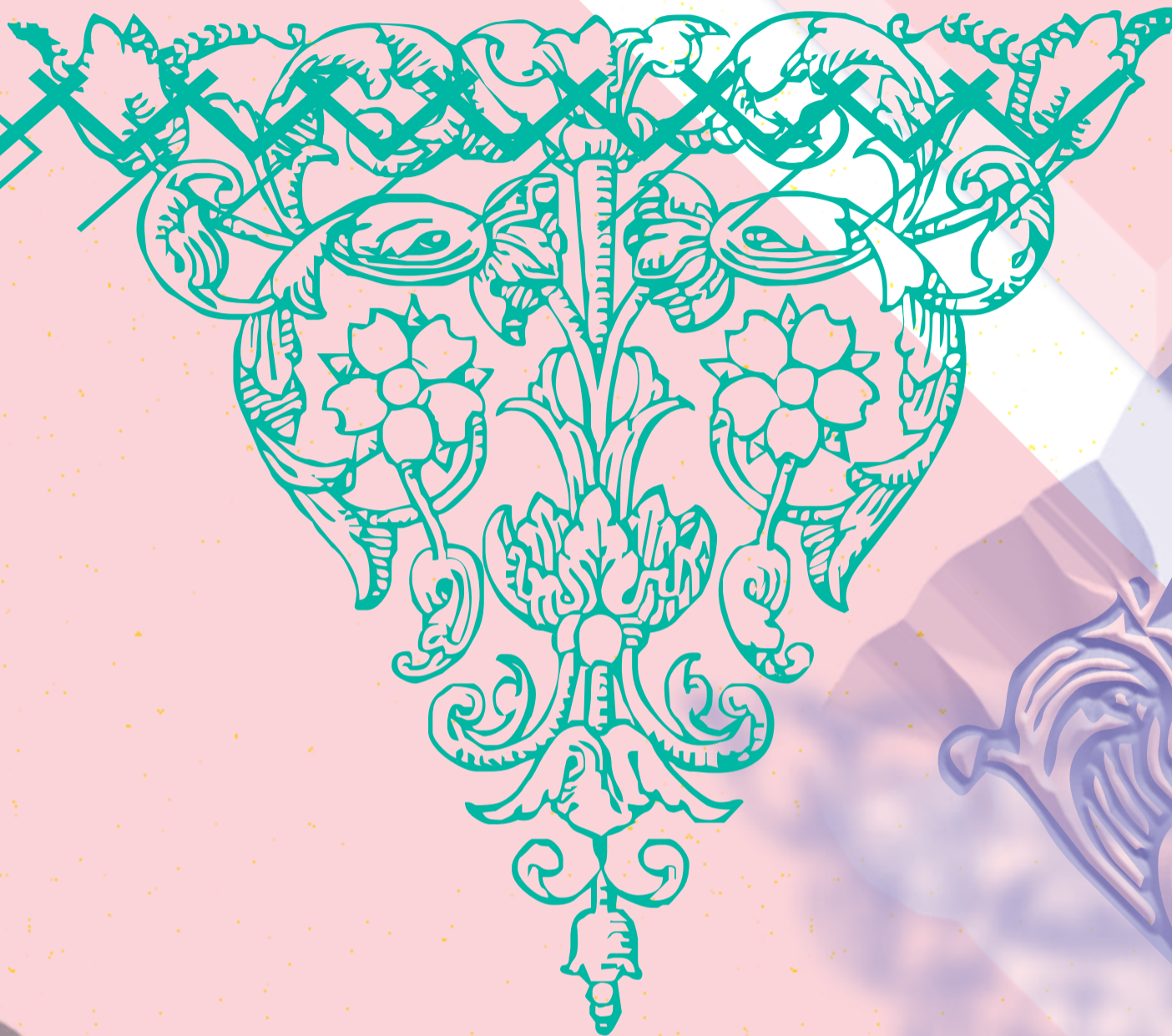
– Ja, jag är på riktigt från Sverige.

Min mamma är svensk. Min pappa är

från Gambia. Jag är svensk. Från

Stockholm. Har bott här hela mitt liv.

– Okej, Gambia alltså, vad kul! Min granne är från Tanzania."

PRAKTISK INFORMATION:

Besöket till utställningen *The White House* är gratis. Det finns även parkeringsmöjligheter i närheten av entrén vid Västerbottens museum. Hiss finns i huset.

Följ oss på facebook för uppdatering av projektet *The White House* med publikt program:

facebook.com/Konstframjandet-i-Vasterbotten

KONTAKT THE WHITE HOUSE:

Konstfrämjandet Västerbotten

Kungsgatan 33

903 55 Umeå

info.vasterbotten@konstframjandet.se

www.vasterbotten.konstframjandet.se

KONSTFRÄMJANDET VÄSTERBOTTEN, HUVUDMAN FÖR PROJEKTET THE WHITE HOUSE, VILL TACKA:**HUVUDFINANSIÄR:**

Postkodslotteriets Kulturstiftelse

SAMARBETSPARTNERS:

Västerbottens museum

Folkrörelsernas Konstfrämjande

Rebecka Thor (Kunstkritikk, Södertörns högskola), Niklas Östholm (Folkrörelsernas Konstfrämjande), Bella Lawson (Region Västerbotten), Suzanne Steneberg (Västerbottens museum), Emma Jonsson Sandström (Lesbisk pocket), Ulrika Gomm (konstnär), Linda Noréen, Anki Berg (Västerbottens museum), Annette Taranto (Riksutställningar) och Folkrörelsearkivet i Västerbotten (Umeå), RFSL Umeå samt enskilda individer som på olika sätt bidragit till att utveckla projektet *The White House* tillsammans med dess engagerade konstnärer.

